Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(11): 731-750.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1702
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Niğde Melendiz Bozdağ'da İki Önemli Askeri Tahkimat

Mustafa ERYAMAN, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde Yöresi Tarihi ve Kültürü, Uygulama ve Araştırma Merkezi, Niğde, e-posta: mustafaeryaman511@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9869-0094

Öz

Bu çalışmada; Niğde'nin Çiftlik ilçesinde tespiti yapılan Roma Dönemi Bozdağ Kulesi, kuleye oldukça yakın konumdaki Asmasız Kalesiyle teritoryumundaki Melendiz Ovası'na hâkim yaylalarda kurulu köyleri ve mezarlarıyla çeşitli tarihî kalıntılar, dönem literatürüne katkıda bulunmak amacıyla incelenmektedir. İncelenen kalıntılarla Melendiz Ovası'na önemli bir geçitle ulaşılan ve geçmişte geniş yayılımlı stratejik bir yerleşim merkezinin varlığını ortaya koymayı hedefleyen çalışmada; bölgedeki bazı yüzey kalıntıları, kitabeler ve yazılı kaynaklar disiplinler arası bir yaklaşımla bütüncül olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular; Asmasız Kalesi'nin geçmişte Melendiz Ovası'na hâkim, stratejik bir tepe yerleşimi olduğunu, Bozdağ zirvesindeyse askerî bir karargâhla kule yapısının bulunduğunu göstermektedir. Bu mimari unsurların, çevre bölgelerle haberleşmeyi sağlamak, alan güvenliğini tesis etmek amacıyla kurgulanan geniş bir savunma sisteminin lokal eklentileri olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Yoğun tahribat altındaki bu tarihî sahaların yok olma riskiyle karşı karşıya kaldığından; alanın koruma altına alınması, sonraki akademik çalışmalara kaynak oluşturması ve bilimsel arkeolojik kazı süreçlerine dönüştürülmesi açısından zorunlu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Asmasız Kalesi, Bozdağ Kulesi, Geç Hitit, Niğde Melendiz Ovası, Roma Haberleşme Ağı.
Makale Gönderme Tarihi: 31.08.2026
Makale Kabul Tarihi: 05.11.2026

Önerilen Atıf:
Eryaman, M. (2026). Niğde Melendiz Bozdağ'da İki Önemli Askeri Tahkimat, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(11): 731-750.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(11): 731-750. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1702
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Two Significant Military Defensive Structures in Bozdağ Melendiz (Niğde, Türkiye)

Mustafa ERYAMAN, Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde Regional History and Culture Application and Research Center, Niğde, e-mail: mustafaeryaman511@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9869-0094

Abstract

This study examines various historical remains identified in Çiftlik district of Niğde, including the Roman-period Bozdağ Tower, the nearby Asmasız Castle, villages established on the plateaus overlooking the Melendiz Plain within its territory, and associated tombs, with the aim of contributing to the existing literature on the region. Focusing on these remains, the study seeks to demonstrate the existence of a strategically significant settlement center with an extensive area of influence that was accessible to the Melendiz Plain through an important passage. In this context, selected surface remains, inscriptions, and written sources from the region have been evaluated holistically through an interdisciplinary approach. The findings indicate that Asmasız Castle was a strategically located hilltop settlement overlooking the Melendiz Plain, while the summit of Bozdağ contained a military outpost together with a tower structure. These architectural elements appear to have functioned as local components of a broader defensive system designed to facilitate communication with surrounding regions and ensure the security of the area. Given that these historical sites are under intense threat of destruction and face the risk of complete disappearance, their protection is considered essential in order to preserve them, provide a source for future academic research, and facilitate their transformation into systematic archaeological excavation projects.

Keywords: Asmasız Castle, Bozdağ Beacon Tower, Late Hittite, Melendiz Plain (Niğde), Roman Communication System.
Received: 31.08.2026
Accepted: 05.11.2026

Suggested Citation:
Eryaman, M. (2026). Two Significant Military Defensive Structures in Bozdağ Melendiz (Niğde, Türkiye), *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(11): 731-750.

GİRİŞ

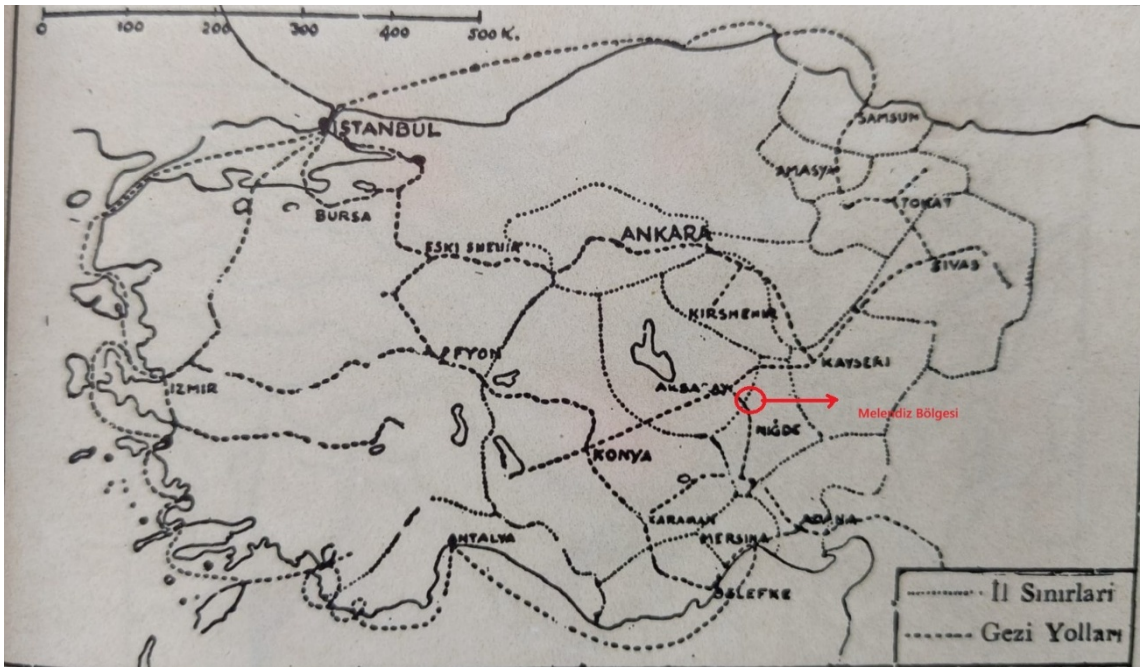
Ptolemaios'a göre Kapadokya; kuzeyde Amisos'tan (Samsun) itibaren Karadeniz, batıda Galatya ve Pamfilya, güneyde Toroslar ve Amanos Dağları üzerinden Kilikya ve Suriye, doğuda ise Fırat Nehri ile Moschici Dağları boyunca Ermenistan ile çevrilidir (Ptolemaeus, 1540:169). Anadolu Yarımadası'nın İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Niğde ili, tarihte birçok kültüre ev sahipliği yapmış eski bir merkezdir (Karafakı, 2019:37). Kapadokya'nın güneyinde konumlanan Niğde'nin kuzeybatısı Melendiz Dağları ile çevrilidir. Güneyde Keçiboyduran ve Melendiz Dağları, doğuda Göllüdağ ve kuzeyde yüksek volkanik plato ile sınırlandırılan Melendiz Ovası'nın merkezinde yer alan Çiftlik ilçesi, ovanın orta kesimindeki düz bir arazi üzerinde kuruludur (Toroğlu, 2006:330). Melendiz Ovası'ndaki Tepecik-Çiftlik Höyüğü, MÖ 7000-5800 yılları arasında Çanak Çömlekli Neolitik Dönem'den Erken Kalkolitik Dönem sonlarına kadar iskân görmüş bir yerleşim yeridir (Bıçakçı, 2001:30). Tepecik Höyük dışında Divarlı Höyüğü'nde ve Tömbecik Höyüğü'nde de tarih öncesi dönemlere ait verilere ulaşılmıştır. Geç Hitit sonrası dönemde Melendiz Bölgesi Kimmerler'in, Medler'in ve Persler'in hakimiyetine girmiştir. Ardından Pers asıllı Ariartes'in bölgede kurduğu Kapadokya Krallığı ise Suriyeli olan II. Antiokhos'a bağlı kalmıştır (Ötüken, 1990:3). Bölge daha sonra Helenistik ve Roma hakimiyetine geçmiştir (Eryaman, 2020:271). Tabiatıyla ovadaki birçok kasaba ve köyün kurulması da Roma ve yahut Doğu Roma dönemlerine denk gelmektedir. Bölgede, Roma Dönemi'ne tarihlendirilen yazıtlı yapılara ait arkeolojik veriler de bulunmaktadır. Söz konusu epigrafik buluntuların bir kısmı kayıt altına alınmıştır.

Kayıt altına alınan eserlerden ilki Azatlı'dandır. Mermerden iyi korunagelmiş Suriye tipi alınlıklı/kemer biçimli mezar taşında, "Philodespotes'in oğlu Sariandes (kendi) oğlu Arteisines'in anısı nedeniyle (bu mezarı yaptırdı)" ifadesi yazılıdır (Baz ve Eryaman, 2023:127). Yine Asmasız'da bulunan, yüzeyi oldukça tahrip olmuş ve sağ taraftaki tepeliği ise kırılmış mermer mezar taşında da "...itane anısı nedeniyle (bu mezarı kendi) annesi Moabasia için (yaptırdı)" yazmaktadır. Buradaki mezar sahibi kadının taşıdığı Moabasia isminin yeni bir isim olduğu ve Anadolu'nun, dolayısıyla da Melendiz'in ve Andala'nın şahıs isimlerinden biri olabileceği ifade edilmektedir (Baz ve Eryaman, 2023:128). Ayrıca, Azatlı Çakılıçi'nde bulunan Roma Dönemi'ne ait yazıtlı sunak, yazıtlı mezar taşı ile MS 1. yüzyıla tarihlenen Roma Dönemi mezar buluntusu Unguentarium Niğde Müzesi'nce kayıt altına alınan örnekler arasındadır (Selamoğlu, 2013:22).

Melendiz Bölgesi'ndeki Prehistorik Çağlardan antik dönemlere uzanan bu yoğun yerleşim dokusu ve de stratejik coğrafi konum, tarih boyunca askeri ve savunma odaklı bir kontrol ağıyla donatılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim bölgedeki dağ geçitlerini, ova ve su kaynakları ile ana ulaşım güzergâhlarını denetim altında tutmak maksatlı Hellenistik, Roma ve Doğu Roma dönemlerinde kapsamlı bir savunma sistemi inşa edilmiştir. Doğu Roma Dönemi'nde Arapların "Matmüra" diye isimlendirdikleri Melendiz Dağlarındaki geçitlerin, boyunların ve su kaynaklarının kontrol altında tutulduğu stratejik noktalarda kaleler[1], hisarlar ve yer altı istihkamlarının yapımına devam edilmiş; Melendiz Bölgesi'ni ve Niğde yöresini koruma altına almak maksadıyla "Anatolik" adı verilen askeri örgütlenme oluşturulmuştur (Yılmaz, 1999: 208). Bölgedeki ateşle haberleşme ve gözetleme amacıyla inşa edilen kule zincirinin belirgin örnekleri Bor ilçesi Cücü'nün (Balcı) kuzeyindeki Cücü Burnu konumunda bulunan Üçtepeler kale kalıntıları (Doğan, 2012: 40), Balcı'daki Musa Tepesi ve bitişiğindeki Sapyaka Tepesi'nde deniz

[1] Bu döneme ilişkin olarak, Ulukışla Çömlekçi Köyü'ndeki yüksek ve sarp bir kaya kütlesi üzerindeki Opsar (Hophisar) kale yerleşimi iyi bir örnektir. Hild, kaleyi "Koron" şeklinde isimlendirmekte ve Kapadokya Theması'nın idarî merkezi olarak değerlendirmektedir (Belke, 2002:78).

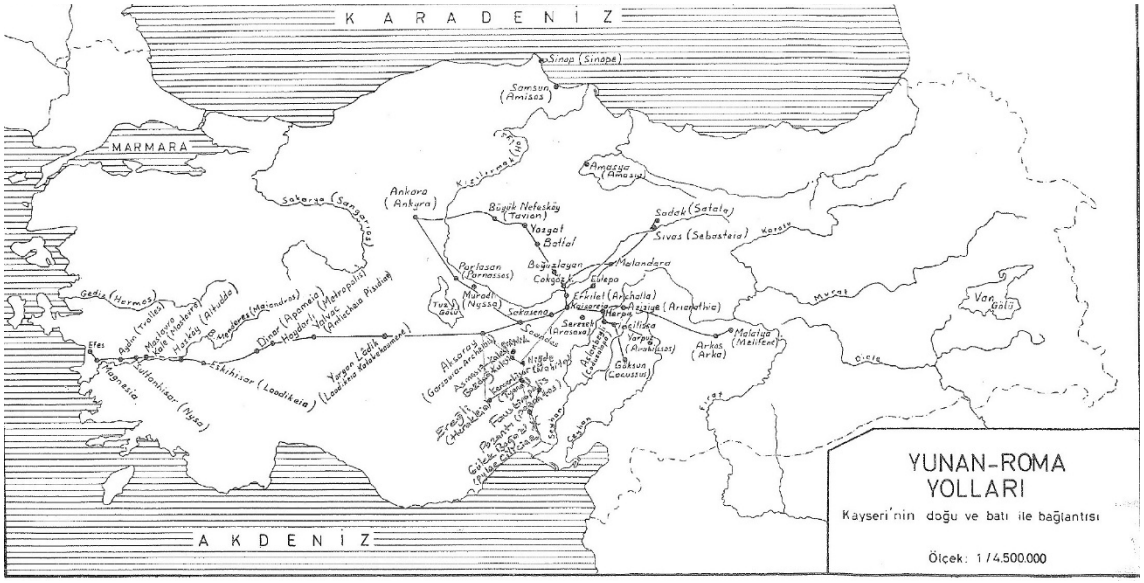
seviyesinden 1808 metre yükseklikteki sarp kayalığın zirvesinde yer alan iki adet Roma Dönemi kule kalıntısı ile Keçikalesi, Dağ Ulukışlası Avören, Şeyhler Kalesi, Asmasız Kalesi ve Murtaza Andalus Kalesi'nde takip edilebilmektedir. Bütün bu coğrafi, tarihsel ve askeri altyapı bağlamında, Melendiz Bölgesi'nin savunma ve iletişim ağının odak noktasını oluşturan esas çalışma konumuzu ise ovanın güney geçitine hâkim konumu yanında mimari kalıntılarıyla öne çıkan Bozdağ Kulesi ve yakın çevresini teşkil etmektedir (Resim.1).

Resim 1. Anadolu'da Bazı Antik Gezi Yolları ve Melendiz Bölgesi'nin Haritadaki Konumu.
Kaynak: (Foto: Gabriel, 1931: 63, Resim 1.A)

MS 1. yüzyılda Kapadokya'da bilinen dört büyük şehir vardır. Bunlar, Kaiesareia (Kayseri), Koloneia Arkhelais (Aksaray), Melitene (Malatya) ve Tyana (Kemerhisar)'dır (Erpek, 2020:647). Bu şehirlerden Bozdağ Kulesi ile Asmasız Kalesi'ne en yakını, Bor/Kemerhisar'da bulunan Tyana'dır. Niğde ili Bor ilçesine bağlı Kemerhisar Kasabası, il merkezine 16 km mesafede olup gerek ismiyle gerekse ayakta duran Hitit, Frig, Roma, Doğu Roma, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait buluntularıyla zengin bir arkeoloji merkezidir (Sezer, 1980:9). Kule ve kaleden Tyana'ya en kestirme ulaşım Anduğu (Altunhisar) üzerinden sağlanmaktadır. Bu eski güzergâhtan Tyana'ya olan mesafe ortalama 62 km'dir. Altunhisar'ın yaylalarında çiftlik hüviyetindeki Roma yerleşimleri de dahil olmak üzere Bozdağ Kulesi ile Asmasız Kalesi'nin, Tyana Roma kenti hakimiyet sahasında yer alıp almadığı durumu bilinmemektedir. Orta Anadolu'yu, dolayısıyla Tyana'yı Akdeniz'e bağlayan yol, Tyana üzerinden Ulukışla'ya ulaşarak buradan ikiye ayrılmaktadır. İlk yol, Ereğli'den Karaman'ın devamındaki Orta Toroslar'daki Sertavul Geçiti ile Akdeniz'e bağlanmaktadır (Dönmez, 2012:177). Diğer yol ise Tyana'dan Ulukışla üzeri Çiftehan'a, buradan da Podandos'dan (Pozantı) geçip Pylae Ciliciae' yı (Gülek Boğazı) aşarak güneye inerdi ve büyük orduların geçmesine elverişliydi (Baydur, 1970:23), (Resim 2). Roma Tyana'sı Kapadokya'nın güneye açılan Gülek Boğazı'na hâkim konumunun yanı sıra Roma imparatorlarının doğu seferlerinde mola verecekleri mühim bir şehir olmasıyla da öne çıkmaktadır. Konuya ilişkin olarak Gabriel: "*Asırlar boyunca Sinop'ta, Kayseri'de ve Aksaray üzerinden (ki burada Melendiz Ovası'na açılan Altunhisar-Çiftlik karayolunun geçtiği Keşlik Boğazı geçidine de işaret ediliyor) gelen Batı Anadolu'dan yollar Niğde dolaylarında, Andaval'da (Aktaş'ta) birleştikten sonra Tyana'dan geçer ve Gülek Boğazı'ndan geçerek Mezopotamya ve İran dünyası arasında çok hararetli bir ticaret mevcuttu. Şehre Tyana adını veren Romalılar devrinde bu şehrin önemi büsbütün*

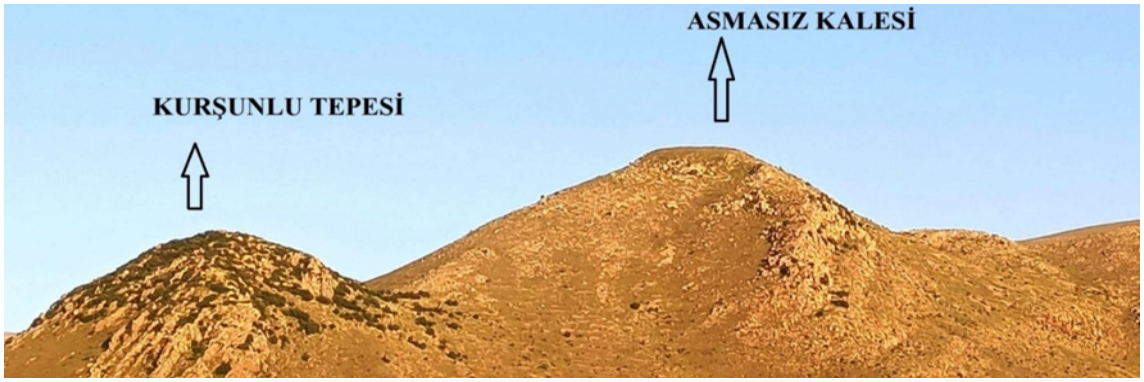
artmıştı. Bilhassa Traianus'tan itibaren şehir büyük gezici imparatorlardan iltifat gördü, ziyaretlerine de mazhar oldu. Bu dönemlerde Tyana Anadolu'nun Kayseri'den sonra ikinci büyük şehri oldu ve doğu dünyasına karşı Roma İmparatorluğu'nun medeniyet, nüfus, idare ve askeri ihtişamının merkezi oldu" ifadeleri kullanmaktadır (Gabriel, 1931:60). Nitekim Septimius Severus (MS 193-211), Anadolu içinden geçen bu son yolculuğunda Orontes kıyısındaki Antiokheia'dan hareket etmiş ve Tyana'da mola vermiştir. Burada bulundukları sırada imparatorun muhafız alayının komutanı (Praefectus) olan en yakın adamı Plautianus hastalanmış; imparator ve eşi Iulia Domna onu ziyarete gitmişlerdir. Fakat Plautianus'un muhafızı yalnızca imparatorun kendisinin içeriye girmesine izin vermiş, İmparatoriçe Iulia Domna ve imparatorun yanında olan diğerleri içeriye alınmamıştır. Iulia Domna, bu olaydan sonra zamanını âlimlerle edebiyat ve felsefe sohbetleri yaparak geçirmiştir. Bu alimlerden birisi olan Philostratus, Tyanalı Apollonios'un yaşamını anlatan bir eser kaleme almıştır. Philostratus'un bu eserini imparatoriçenin (Augusta) arzunu yerine getirmek için yazdığı anlaşılmaktadır (Kaya, 2006:34). Tyana'nın çok yönlü önemi düşünüldüğünde, Bozdağ Kulesi'ne sahip Asmasız Kalesi'nin de Melendiz Ovası'nda Roma İmparatorluğu'na ait mühim bir şehir yerleşimi olarak değerlendirilmesi olasılık dâhilindedir. Zaten halihazırda çalışılmakta olan yeni bulgular da bu değerlendirmeleri destekler niteliktedir. Bu çalışmanın ana konusunu Bozdağ Kulesi teşkil etmekle birlikte; yapının stratejik konumu ve etki alanı bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu bağlamda, aralarındaki mekânsal ve askerî ilişki nedeniyle kulenin yakınında bulunan Asmasız Kalesi'ne de kısaca yer verilecektir.

Resim 2. Bölgenin Hellenistik-Roma Dönemi Doğu, Batı, Kuzey ve Güney ile Bağlantı Yolları ve Merkezleri.
Kaynak: (Harita: Baydur, 1970: 197).

Asmasız Kalesi

Niğde ili, Çiftlik ilçesine bağlı (eski ismi Andala olan) Asmasız (Asmış) Köyü ile tepe yerleşimi hüviyetindeki Asmasız Kalesi, Melendiz Ovası'nın güneyindedir. Asmasız'ın da güneyinde sıralı halde iki tepe bulunur. Tepelerden ilki Kurşunlu Tepesi'dir. Meşe ağaçları ile kaplı olan Kurşunlu Tepesi köyden ortalama 1,5 km uzaklıkta olup yüksekliği de 1966 metredir. Kurşunlu Tepesi'nin güneyinde, Kurşunlu'ya ortalama 0,63 km uzaklıkta ikinci bir yükselti olan Asmasız Kalesi yer alır (Enlem: 38,1305430, Boylam: 34,4920830). Kalenin denizden yüksekliği 2127 metredir (Resim 3).

Resim 3. Kurşunlu Tepesi ile Asmasız Kalesi'nin Genel Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2026).

Asmasız Kalesi, deniz seviyesinden ortalama 1200 metre yükseklikte olan ve yaklaşık 45 m²'lik bir yüzölçümüne sahip Melendiz Ovası'na, ova bünyesindeki köylere ve kasabalara hâkim konumdadır (Resim.4). Melendiz'de Helenistik ve Roma Dönemi'ne verilecek en belirgin şehir örneklerinden birisi olan Asmasız Kalesi'ne ilişkin ilk arkeolojik bilgiler, 1969 yılında Göllüdağ'ın hafiri Burhan Tezcan tarafından sunulmuştur. Tezcan kaleye ilişkin şu bilgileri aktarmaktadır: "*Çiftlik nahiyesine bağlı Asmaz Köyü'nün güneyinde, köylülerin Kale, bazılarının da Hınıs diye adlandırdıkları tepeyi gezdik. Burası bir tepe şehri. Etrafı kesme taşlı bir sur ile çevrili. Dikdörtgen kuleleri var. Tepeden eteğe eski bir yol uzanıyor. Yapılar teraslar üzerine inşa edilmiş. Doğu-batı istikametindeki bir yapının mabet olması muhtemel. Alınlığa ait bir parça, sütun kaideleri, arşitrav parçaları ve Yel Değirmeni denilen yerde bir lâhit gördük. Yapıların çoğunluğu andezit taşındandır*" (Tezcan, 1992:11). Çalışma da gerek doğal topoğrafik koşullar gerekse yoğun kaçak kazılar nedeniyle tahribata uğrayan Asmasız Kalesi'nin iç yapısı, mimari unsurları ve burç sistemleri hakkında Tezcan'ın aktardıkları dışında bilimsel herhangi bir bilgi ve belgeye tesadüf edilememiştir. Alanda bulunan sivil yapıların tıpkı Makissos yerleşimindeki olduğu gibi (üst örtüsüne göre) düz çatılı ve tonozlu-kubbemsi tonozlu yapılar olarak iki grupta olduğu düşünülebilir (Akyazı, 2023:104). Ayrıca tepe yerleşiminde henüz bilimsel bir araştırma veya arkeolojik kazı gerçekleştirilmediğinden, sur ve yapı temelleri net olarak izlenememekte; bu belirsizlik sebebiyle mimari planı ve duvar yüksekliklerini bütüncül olarak ortaya koyacak bir çalışmaya gidilemediği de anlaşılmaktadır (Resim 5, 6).

Resim 4. Asmasız Kalesi. Kalenin Eteğinde Yığılan Yapı Kalıntılarının Genel Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Altındağ, 2024).

Resim 5. Asmasız Kalesi Güney Eteğinden Detay Bir Görüntü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2025).

Resim 6. Asmasız Kalesi'nde Kaçak Kazılarla Ortaya Çıkartılan Mimari.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2025).

Asmasız Kalesi olarak isimlendirilen ana merkezin kırsal yerleşimlerinden olduğu düşünülen, aynı ova içerisinde bulunan birbirine pek yakın Zindantepesi/Tırızın Yaylası, Ören, Şamören, Dikilitaş, Çakıl öreni gibi Roma köyleri görülmektedir. Bu eski yerleşimler, Taynus Dağı'nın kuzeyindeki güneye hafif eğimli tepeler üzerindedir. Finas (Sultanpınar) Köyü'nde antik kalıntıların yoğunluğu, Azatlı'yı da içine alır şekildedir. Çiftlik hüviyetindeki bu Roma köylerinden Azatlı'ya ev ve avlu yapımında kullanılmak üzere mimari taşların taşındığı da anlaşılmaktadır. Bugünkü Finas Köyü ve çevresi ile Azatlı Kasabası civarındaki pınar kaynaklarına yakın dere ve tepe sırtlarında küçük çaplı çiftlik yerleşimlerine ve nekropollere de ayrıca rastlanılmaktadır. Bölgede Taynus (Dakyanus), Ören, Kümbet, Zeyve gibi anıtsal mezarlar ise en bilindik olanlardır. Bu tümülüslerden Taynus'un (Dakyanus) Roma İmparatoru Decius olması muhtemeldir (Resim 7).

Resim 7. Bozdağ Kulesi, Asmasız Kalesi, Çevresindeki Bazı Yerleşim Alanları ve Anıtsal Yapıdaki Tümülüslerin Dağılımını Gösteren 1/25.000 Ölçekli Harita.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2025).

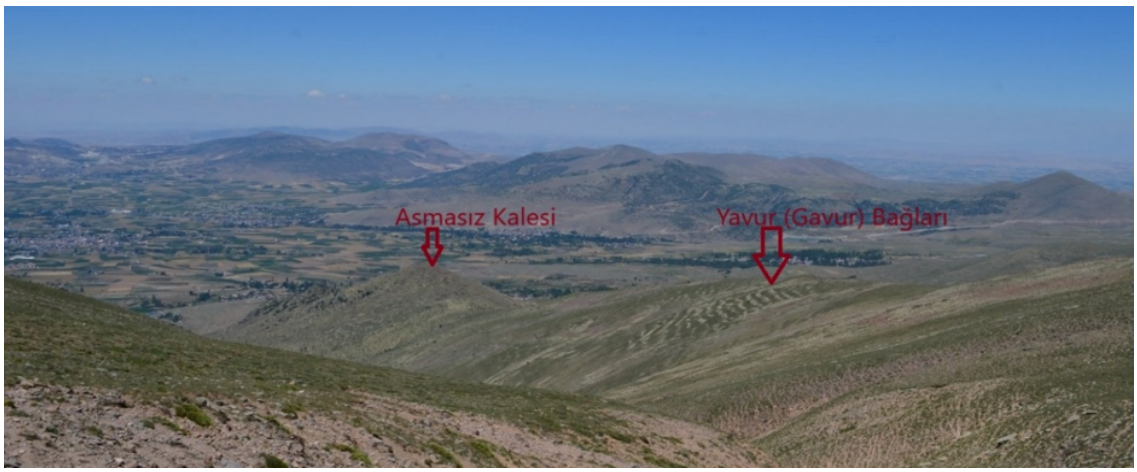
Köyün güneyindeki "Hınıs" diye de adlandırılan bu tepe, doğal yapısının yanı sıra coğrafi konumu itibarıyla da tepe yerleşimi için oldukça uygundur. Tepenin surlarla çevrili olması ve bu surların dikdörtgen kale burçlarına sahip olması, yapı kalıntıları yanında kale düzlüğünde (dıştan, 4.30x3.30 metre ölçülerinde) kareye yakın bir plan arz eden (sarnıç havuzu olduğu düşünülen) yapısıyla, güneybatı eteğinde geneli anıtsal yapıda olan tonozlu ve oda mezar tipolojisindeki nekropol alanıyla bir şehir olarak nitelendirilmesini düşündürmektedir (Resim 8).

Resim 8. Asmasız Kalesi Güney Eteklerinde Yoğunlaşan Mimari Blok Örneklerinden Biri Olan Arşitrav Parçası.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2021).

Bozdağ Kulesi

Çanak Durmaz olarak da adlandırılan, Melendiz Ovası'nın güneyinde yer alan ve sahip olduğu pınarlarla da Melendiz Çayı'nı besleyen önemli yükseltilerden Bozdağ, 2889 metrelik yüksekliğiyle Melendiz Dağlarının en büyük kütlelerinden birini oluşturmaktadır. Dağın zirvesinden Melendiz Ovası'nın tamamı, Aksaray ve Nevşehir Ovaları ile Göllüdağ, Erciyes Dağı, batı istikametinde Hasandağı, güney istikametinde Altunhisar ile Bor Ovası ve daha güneydeki Bolkar Dağları görülebilmektedir. Bozdağ'a kolay ulaşım Asmasız Kalesi üzerinden sağlanmaktadır. Asmasız Kalesi'nden Bozdağ zirvesine ulaşımı sağlayan topoğrafyanın batı yamaçlarında yer alan ve yerelde "Gâvur (Yavur) Bağları" olarak adlandırılan alanlar, bölgedeki tarihsel tarım dokusunu görünür kılmaktadır. Kapadokya genelinde olduğu gibi Bor Emen Ovası, Melendiz Ovası ve bu ovalara hâkim yamaçlarda bağcılık faaliyetlerinin Hitit Dönemi'nden itibaren kesintisiz biçimde sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Bu tarımsal sürekliliğin temelinde; Hasan Dağı ve Melendiz Dağlarının oluşturduğu, asma yetiştiriciliğine son derece elverişli olan volkanik tüf ve ponza bileşenlerince zengin toprak yapısı yer almaktadır. Hitit Dönemi'nde biçimlendiğini düşündüğümüz bu tarımsal faaliyetler[2], Roma Dönemi'nde Melendiz'de, Tyana kenti ve hakimiyet sahasında ivme kazanarak devam etmiştir. Nitekim Tyana kent sikkelerinin çoğunda grifonlu tahtta oturan Tykhe betimlemesinin elinde başak ve üzüm salkımı taşıması bu ekonomik zenginliğin sikkelerdeki yansımasıdır (Kumandaş, 2023:135). Bölgede olduğu gibi Bozdağ Kulesi ile Asmasız Kalesi çevresinde de bağcılığın yoğun biçimde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Kalenin bulunduğu köyün Osmanlı Dönemi belgelerinde "Asma", Cumhuriyet Dönemi'nde ise "Asmasız" olarak adlandırılması, alanda bağcılık geleneğinin etimolojik ve mekânsal sürekliliğini doğrulamaktadır (Resim 9).

Resim 9. Bozdağ'dan Asmasız Kalesi ve Devamında Gavur (Yavur) Bağları'nın Genel Görünüşü. **Kaynak:** (Foto: Altındağ, 2024).

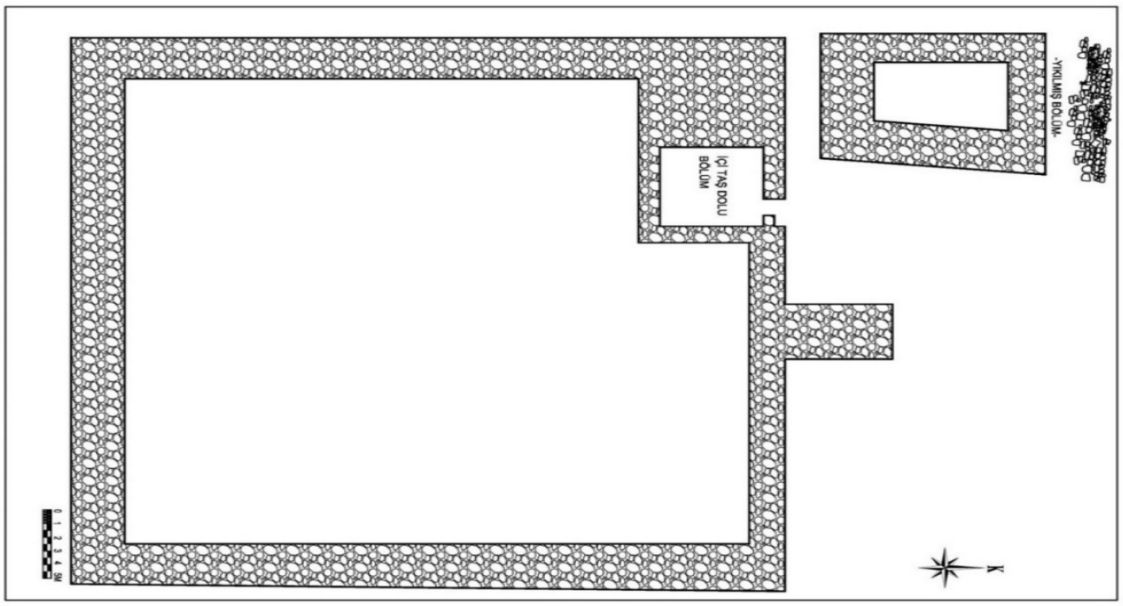
[2] Nitekim Geç Hitit Çağı'nın önemli merkezlerinden Bor/Büğdüz, Tuvanuva (Tyana), Anduğu ve Göllüdağ lokasyonlarında bağcılığın varlığı tarihsel ve arkeolojik verilerle belgelenmiştir. Bu merkezlerde açığa çıkarılan; başak ve üzüm tasvirli anıtsal Geç Hitit tanrı dikilitaşları, söz konusu tarım kültürünün somut göstergeleridir (Hawkins, 2000:466). Örneğin İvriz Anıtı'nda Tuvana Kralı Warpalawas, Fırtına Tanrısı Tarhunzas'a elinde üzüm salkımı ve başaklarla saygı sunarken tasvir edilmiştir (Deniz, 2020:53). 2012 yılında Bor-Büğdüz'de tespit edilerek Niğde Müzesi'ne kazandırılan 'Bor-Büğdüz (Bor-2) Dikilitaşı' üzerindeki Fırtına Tanrısı Tarhunza tasvirinde de tanrının sağ elinde iki iri üzüm salkımı tuttuğu görülmektedir (Ünal, 2015:54). Benzer biçimde Bor/Gökbez kabartmasında da üzüm salkımı mevcuttur (Faydalı, 1974:136).

Finas Köyü'nden Bozdağ'a kolay ulaşım Kartalkaya sırtlarından gerçekleştirilir. Ova dışından Bozdağ'a en kestirme ulaşım ise güneydeki Kurudağ'ın önündeki yayla üzerinden sağlanmaktadır. Altunhisar'a bağlı Kılmanas (Tepeköy) Yaylası olan bu düzlükte obalar yer alır. Obalardan dağ yamacında kurulu olan Baş Oba'dan başlayıp Çağşak üzeri, sarp vadi hattı takip edilerek zirveye doğru bir tırmanış gerçekleştirilmiştir. Tırmanışta "Fıta" olarak isimlendirilen sırtın devamındaki tepe üzerinde, çiftlik karakteri gösteren eski bir yerleşim yeri görülmektedir. Bu mevki yörede "Tavşantepesi" olarak bilinmektedir[3]. Tavşantepesi'nin güney düzlüğüne de Tavşantepesi Obası denilmektedir. Tavşantepesi önünden başlayan Gelemiç Geçiti, Altunhisar/Yeşilyurt Yaylası hattını takip ederek Tyana'ya erişim sağlar. Ters yönde ise coğrafyayı ovaya ve Göllüdağ kütlesine bağlar. Tabal Krallığı'nın bilinen en büyük şehirlerinden birisi olan Göllüdağ; Melendiz Ovası'nın kuzeydoğusundaki volkanik bir dağ üzerine kuruludur. Şehir; surlar içerisinde tapınak, saray ve onlarca depo odasından oluşmaktadır. Melendiz Ovası ve ovanın kuzey dağında şekillenen Göllüdağ şehri ile daha kuzeydeki ve batıdaki şehirlerden başşehre lojistik akışın, bugün Çiftlik-Altunhisar karayolunun bulunduğu doğal bir geçit olan "Gelemiç/Keşlik" üzerinden sağlandığı anlaşılmaktadır. Çiftlik'te bulunmuş olan Hitit yazıtı, kralların bölgedeki imar faaliyetlerini zaten belgelemektedir (Frühwirt, 2021:167). Elverişli konumundan dolayı Tyana'nın tarihi, Toroslar Geçidi'nin kontrolü için mücadele eden egemen güçler arasındaki durumla yakından ilişkilidir. Kentle ilgili en eski kayıtlar Hitit Dönemi'ne kadar geri gitmektedir. Tyana'nın, Hitit zamanındaki Tuvanuva ile bir olduğu da belgelenmiştir (Şener ve Bacak ve Doğanay, 2023:2478). Göllüdağ'dan Tuvanuva'ya ve genel teritoryumunda sağlanan lojistik hattın güvenliğini koruma adına Hititler, muhtemelen ilk olarak Bozdağ'ın zirve noktasına askeri bir karargâh inşa etmişlerdir[4]. Elbette bu imar faaliyetlerinden en mühimi Göllüdağ'daki yapılardır. Zorlu topoğrafyası ile dışarıdan gelebilecek müdahalelere karşı doğal korunaklı bir konuma sahip olan Göllüdağ yerleşiminin etrafı 5 km uzunluğunda bir sur ile çevrilidir. Şehir kurulumunda birbirini dik caddelerle kesen, daha küçük boyutlu sokaklarla ayrılmış yapı adaları yer almaktadır. R. O. Arık tarafından "Saray Yapısı" olarak isimlendirilen bu yapı, dikdörtgen planlı olup yaklaşık 260 x 110 metre boyutlarındadır ve girişi "Bit Hilani" tarzındadır (Şenyurt ve Akçay, 2018:105). Bozdağ'daki karargâh yapısı temel seviyesinde günümüze ulaşan kareye yakın bir plan arz etmektedir. Bu yapının Göllüdağ'daki şehri oluşturan çoğu bağımsız yapıyla çevresel olarak aynı ya da yakın ölçülerde olduğu, duvar kalınlıkları ile duvar örgüsünün de benzerlik gösterdiği görülmektedir. Tuvanuva ile Göllüdağ'ı doğrudan gören bu karargâh yapısı, 40,00 x 40,00 metre ölçülerindedir. Ana yapının kuzeybatısında, içerisi taşlarla dolu olduğundan tam plan vermeyen kapısı kuzeye açılan bir mekân bulunur. Bu küçük mekânın dış yan duvarları ana mekânın duvarlarına yaslanmaktadır. Bu kısmen tahrip olmuş yapının, ana yapının kulesi olabileceği ve ana yapıya

[3] Altunhisar-Çiftlik karayolundaki Keşlik Geçidi, Geç Hitit Tuvanuva Krallığı Dönemi'ne (MÖ 8. yüzyılın ikinci yarısı) tarihlenen önemli steller barındırır. 1962'de Abdullah Tanık tarafından bulunan Keşlik Dikilitaşı'nın ardından, 1980'lerin başında Prof. Dr. Aykut Çınaroğlu tarafından Gelemiç Boğazı'ndaki Tavşantepe'de (2058 metre) "Tavşantepe Dikilitaşları" keşfedilmiştir. Yerel andezitten işlenen bu anıtsal eserlerde, bir aslanın sırtındaki tahtta oturan tanrı/tanrıça veya yönetici tasviri yer alır. Geç Hititlerde dağ geçitlerinin tanrı veya prenslere devredilmesi geleneği doğrultusunda Bolkar Maden Yazıtı'ndaki gibi bu eserin de Melendiz Dağlarını koruyan bir prense hediye edildiği söylenebilir. Tavşantepe 2 Dikilitaşı'ndaki tanrı, çoban ve at betimlemeleri ise, dikilitaşların göçebe çobanların dikey yaylacılık rotasını gösterdiğine ve krallığın bu ekonomik faaliyet üzerindeki egemenliğine işaret eder (Falay, 2019:44). Keşlik Geçidi'nin stratejik önemi, Bozdağ'daki Hitit askerî karargâhının sağladığı lojistik ve savunma avantajından kaynaklanır. Bu tahkimat; Tuvanuva ile Göllüdağ gibi kritik merkezlerin denetimini ve aralarındaki iletişim ağının sürdürülebilirliğini güvenceye almıştır.

[4] Bozdağ'da tespit edilen savunma ve işaret/sinyal kulesi kalıntıları, 'Yel Değirmeni' olarak da adlandırılmaktadır.

da buradan girildiği muhtemel görünmektedir. Yine bu mekânın 2,00 metre kuzeyinde bağımsız bir yapı kalıntısı daha yer almaktadır. İçerisi tamamen taşla dolu olan ve kısmen plan veren bu yapının da Hitit karakteristiğinde olup atlara ve at arabalarına ait ahır odası olması muhtemeldir (Çizim 1).

Çizim 1. Bozdağ Hitit Askeri Karargâhı ile Kulesi. Kuzeyde Bağımsız Kısmen Plan Veren Müştemilat.
Kaynak: (Çizim: Efe Yavaşçan, 2025).

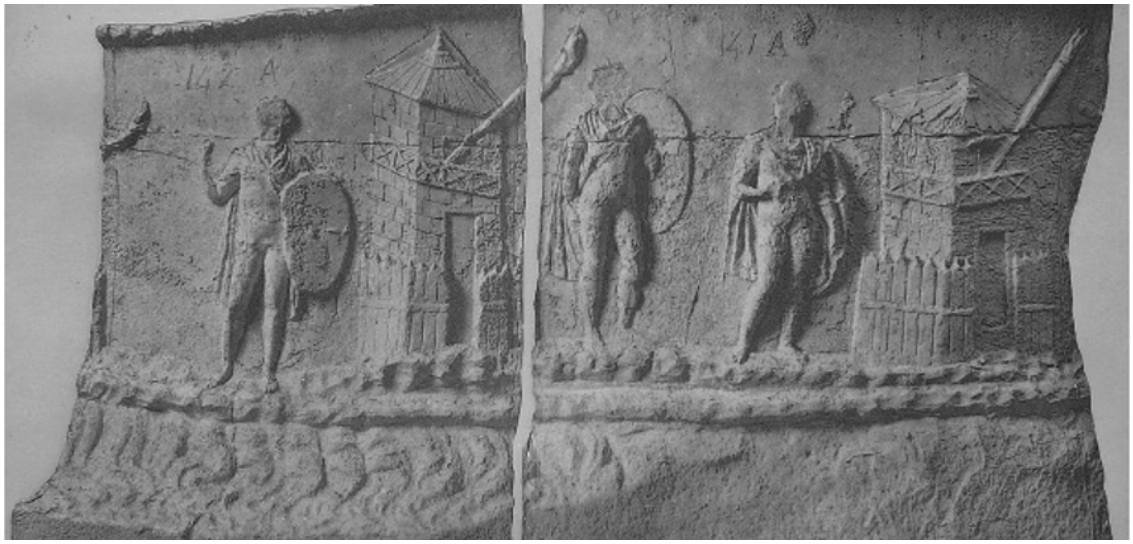
Esasında bu savunma ve gözetleme yapısı; dışa kapalı, sağlam ve kareye yakın bir plan sunmaktadır. Sert zemin üzerine inşa edilen duvarlar, yapının savunma amaçlı kurulduğuna işaret etmektedir. Bu sert zemin, binanın temel yapısının günümüze kadar sağlam ulaşmasına da katkı sağlamış olmalıdır. Geç Hitit Dönemi askeri karargahının duvarları irili ufaklı andezit cinsi moloz taşlarla ve kuru örgü tekniğiyle inşa edilmiş olmalıdır. Günümüzde bu taşlar temel seviyesine yakın bir yüksekliktedir (Resim 10).

Resim 10. Bozdağ Geç Hitit Askeri Karargahının Temel Seviyesindeki Duvarının Genel Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

Geç Hititlerin en önemli şehirlerinden olan, aynı zamanda da bölgedeki tahıl ve şarap deposu hüviyetini taşıyan Göllüdağ'a Kimmerler saldırmıştır. Göllüdağ'a ulaşmak için öncelikle Bozdağ'daki askeri karargâhın hedef alınmış olabileceği düşünülebilir. Kimmerler bu simetrik yapılı Hitit savunma yapısı ile eş zamanlı olarak Göllüdağ şehrini de yağmalayarak yakmış ve kullanılmaz hale getirmişlerdir. Bozdağ askeri karargâhı ile birlikte Göllüdağ şehri, MÖ 6. yüzyılın ortasından sonra eski önemini kaybetmiştir (Tezcan, 1992:11).

Çalışma konusu ateş kulelerine ilişkin ilk bilgilerin Homeros'tan çıktığını öğreniyoruz. Homeros'un "açık denizde" diye söz ettiği Aleksandria (İskenderiye) Limanı'nın ağzındaki "Pharos" adasında bir ateş kulesinin varlığından söz eder (Strabon, 2000, XII:6). Akdeniz'de ticaretin başlangıcı ile beraber denizcilerin güvenli bir limana yönlendiren işaret ışıklarının kullanıldığı bilinmektedir. Bu ışıklar sahilde ve yüksek tepelerde yakılmakta; denizcileri tehlikeli sulara, resiflere veya burunlara karşı uyararak, limanların girişini göstermekteydi. Zaman içerisinde sahilde veya tepelerde yanan ateşin yerini kuleler ve sütunlar almıştır (Büyüközer, 2020:186). Deniz fenerlerinin gelişimindeki bu seyrin, kara savunmasındaki ateş kulelerinde de benzer şekilde evrildiği pekâlâ söylenebilir. Herodot, MÖ 550-330 civarında hüküm süren Pers İmparatorluğu'ndan bilinen ünlü Kral Yolu'nu "Tarihler" adlı eserinde ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Bu yol, güzergâhı boyunca yer alan çeşitli kolaylıklar nedeniyle ünlüydü. Yol boyunca düzenli aralıklarla sıralanan küçük kaleler, mola yerleri olarak hizmet veriyor ve bir mesaj iletim sistemi için aktarma noktaları sağlıyordu. Ateşli işaret sinyalleri sistemi de yolun bir başka önemli unsuruydu, nitekim bu iddia Anadolu'daki arkeolojik alanlardan elde edilen kanıtlarla da desteklenmektedir (Earley-Spadoni, 2026:35). Melendiz de dâhil olmak üzere bölgenin sönmüş volkanik dağlarla kaplı yapısı, Pers egemenliği Döneminde Anadolu'da Pers dini inançlarının yayılmasında etkili olmuştur. Bu süreçte Perslerin en büyük tanrısı Mithra ile birlikte Pers Artemisi Anahita ve ateş kültü, özellikle Kapadokya Bölgesi'nde geniş bir taban bulmuştur. Strabon'un da belirttiği gibi Kapadokya'da ateş kültünün bu denli yaygınlaşması, bölgedeki volkanik faaliyetler ve var olan yanardağlarla yakından ilişkilidir; nitekim ateş kültüyle bağlantılı tapınaklar da bu dağların yakın çevresinde konumlandırılmıştır (Bittel, 1956:40; Baydur, 1970:129). Hellenistik Dönem ile birlikte, Zeus ve Artemis'ten sonra Athena ve Apollon da bölgede tapınım gören tanrılar olmuşlardır. Kapadokya Bölgesi'nde Hellen dinlerinin doğrudan benimsenmesi yerine Mithra etkinliğinde bir sentez oluşmuştur. (Kara, 2016:305). Roma İmparatorluğu, sınır hattında önceleri yalnızca geçici karargâhlar ve mobilize askerî birlikler bulundururken zamanla kalıcı karargâhlar, kaleler, gözetleme kuleleri, yollar ve köprüler inşa etmeye başlamıştır (Kaya, 2018:58). Sınırda etkin bir savunma sisteminin kurulması; ileri karakollara nöbetçiler yerleştirilerek erken uyarı mekanizmalarının işletilmesi, işaret ateşlerinin yakılması ve tahkim edilmiş mevzilerin oluşturulmasıyla sağlanmıştır. Coğrafi koşullara bağlı olarak açık arazilerde, ormanlık veya bataklık alanlarda konumlandırılan bu karakollarda en ideal gözetleme noktaları, görüş açısının kapanmadığı düzlüklerde tesis edilmiştir. Engebeli topoğrafyada ise düşman unsurlarının tepeler arasındaki alçak kesimlerden sızmasını önlemek amacıyla geçit ve vadiler de sıkı kontrol altında tutulmuş (Breeze, 2011:28) ve bu kapsamda araziye hâkim noktalardaki yüksek kayalık alanlar gözetleme kulesi işleviyle kullanılmıştır (Temür, 2024:169). Bu sistem dahilindeki ateş kuleleri, gece vakti kuleler arasında yakılan odun yığınları ve meşaleler vasıtasıyla hızlı haberleşmeyi mümkün kılmıştır (Diels, 1914:69), (Resim 11). Nitekim MS 1. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'daki Roma askerî sınırının belirgin şekilde genişlediği izlenmektedir. Bu savunma politikaları doğrultusunda, stratejik konumdaki Cilicia Pylai (Kilikya Kapıları) dağ geçidinde yer alan Gülek Kalesi ile Lampron (Namrun) ve Paperon (Çandır) Kaleleri gibi tahkimatlar, savunma, gözlem ve iletişim amacıyla çevreye hâkim yükseltilere inşa edilmiştir. Bu yapıların bir bölümü, konumları gereği birbirleriyle ateş veya dumanla haberleşebilecek biçimde tasarlanmıştır (Yılmaz, 2022:973).

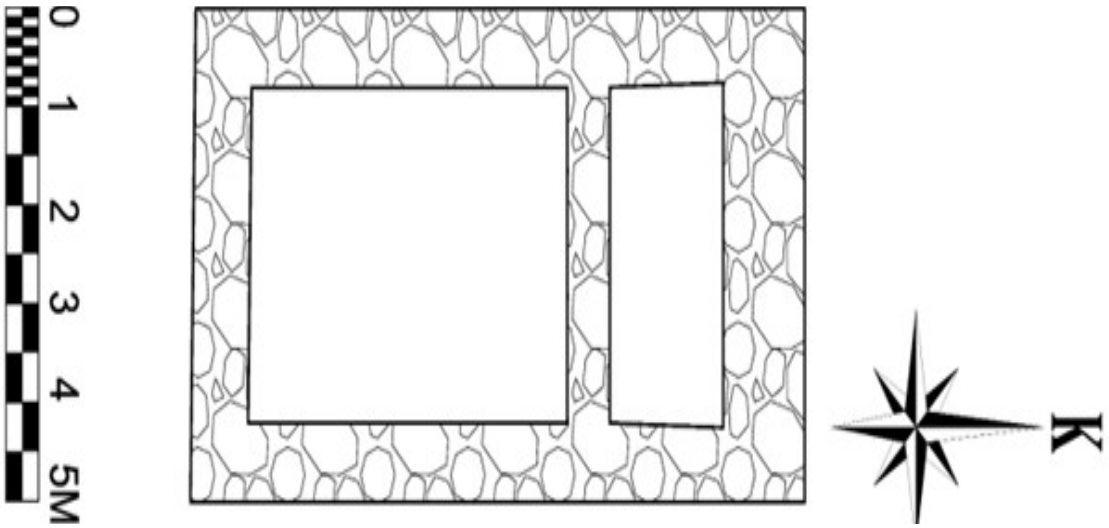
Resim 11. Trajan Legion'undan İşaret Ateşleri Yakılan Gözetleme Kuleleri. Cichorius'tan Sonra 1896: pl. V.
Kaynak: (Foto: Williams, 2026:84).

Roma'da geliştirilen bu ateş kuleleri ağının, Doğu Roma kaynaklarına göre askerî seferlerin başarısında, stratejik görüş hattına ve ateşle haberleşme sistemine bağlı olarak kritik bir rol oynadığı anlaşılmaktadır (Pattenden, 1983:258). Kale başta olmak üzere Melendiz Ovası'ndan ve daha kuzeydeki bölgelerden Tyana'ya; Gülek Geçiti ile de güneyden Tyana'ya ve bu bölgelere güvenli lojistiğin sağlanabilmesi adına, Bozdağ'ın tepe noktasına Hititlerce daha öncesinde inşa edilen karargâhın içine, karargâhı ortalar şekilde bir kule inşa edilmiştir (Resim 12, Çizim 2).

Resim 12. Bozdağ Geç Hitit Askeri Karargâhının Temel Seviyesindeki Duvarları. Ortada Bozdağ Kulesi'nin Kalıntısı.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

Bozdağ Kulesi, güney-kuzey yönünde dikdörtgen bir plan arz etmektedir. Kapı açıklığı net olarak tespit edilemeyen kule, dıştan 8,50 x 5,00 metre ölçülerindedir. Uzunlamasına düzgün kesme blok taşlarında görüldüğü gibi, duvarları ortalama 0,65 x 0,50 x 0,40 metre ebatlarındaki düzgün kesilmiş dört köşeli blok taşlarla örgülüdür. Bazı yerlerinde ise taşlar uzunlamasına tek blok halindedir. Kulenin dış duvarları beş, iç duvarları ise üç sıraya kadar orijinal dizilimiyle günümüze ulaşmıştır (Resim 13).

Çizim 2. Bozdağ Kulesi'nin Planı.
Kaynak: (Çizim: Efe Yavaşçan, 2025).

Kulenin hemen etrafına gelişigüzel yığılı haldeki düzgün kesme blok taşların çoğu sağlamdır ve bunlardan bazıları "L" şeklindedir (Foto 10). Bu taş yığınının içinde, lento ve söve olarak kullanıldığını düşünülen profilli blok taşlar da görülmektedir. Ayrıca, düzgün kesme blok taşlar arasında bir adet beyaz mermer parçası göze çarpmaktadır. Kuzeybatıdaki kısmen planı belli olan ve içi çobanlarca evcik yapımında kullanılan taşlarla dolu alanda, kuleye ait düzgün kesme blok taşlarının kırılıp ufaltılarak bu evciklerde kullanıldığı tahmin edilmektedir (Resim 14, 15).

Resim 13. Bozdağ Kulesi'nin Kuzeydoğu Köşesinden Genel Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

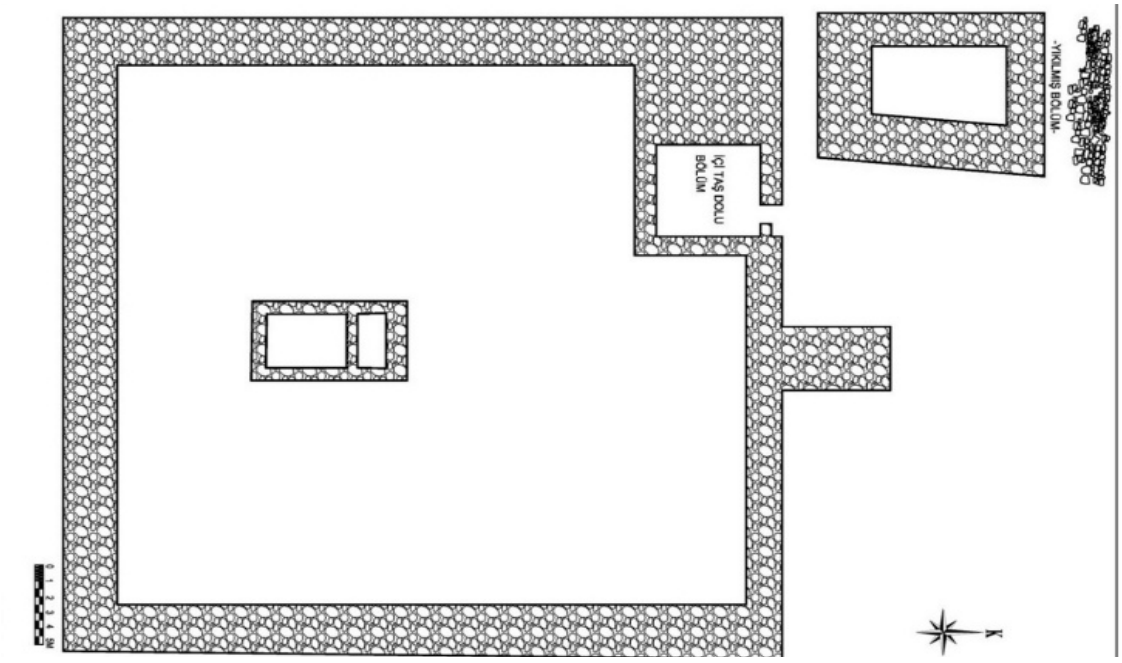
Resim 14. Kulenin güneydoğu köşesinden görünüşü. Daha İlerisinde İçerisi Taşınmış Taşlarla Dolu Koruma Duvarına Bitişik Halde Kısmen Plan Verir Müştemilatın Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

Resim 15. Kulenin Kuzey Ucundan Koruma Duvarına Bitişik Haldeki Müştemilatın İçinde ve Çevresindeki Çoban Evciği İçin Taşınan Taş Yığınlarının Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

Antik dönem savunma mimarisinde kule planları; topoğrafik koşullar ve dönemin askerî stratejilerine bağlı olarak kare, dikdörtgen, dairesel, yarım dairesel veya çokgen formlarda tasarlanmıştır (Taşkıran, 2021: 16). Bu mimari tipolojinin nitelikli bir örneğini sunan ve Bozdağ'ın zirvesinde konumlanan dikdörtgen planlı yapı, stratejik lokasyonuyla öne çıkmaktadır. MS 2. yüzyılın başlarında Roma İmparatorluğu'nun bölgede ivme kazanan imar ve askerî tahkimat faaliyetleri kapsamında inşa edildiği değerlendirilen bu yapının, Roma Dönemi'ne ait merkezi bir gözetleme ve işaret kulesi olarak işlev gördüğü düşünülmektedir. W. Ramsay'ın "Loulon" olarak zikrettiği Lulua Kalesi'ne atıfta bulunan Gabriel (1931: 61), kalenin Torosların kuzeyinde yer aldığını ve yakınındaki bir tepenin askerî ateş kulesi olarak kullanıldığını belirtmektedir. Gabriel'e göre Torosları aşarak ilerleyen düşman kuvvetlerinin hareketi, bu kulede yakılan ateş aracılığıyla Hasandağı'nın batısında bulunan diğer bir ateş kulesine bildirilmekteydi. Bu

açıklama, Lulua'nın yalnızca bölgesel bir savunma noktası olmadığını, aynı zamanda Doğu Roma İmparatorluğu'nun haberleşme ve erken uyarı sisteminin önemli bir unsuru olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Hild (1977: 47), Altunhisar ilçesindeki Keçikalesi'ni "Argos" adıyla tanımlamakta ve burayı Lulua Kalesi'nden başlayan savunma ve haberleşme zincirinin bir istasyonu olarak değerlendirmektedir. Hild'e göre Doğu Roma Dönemi'nde κατὰ τὸν Ἀργαῖον βουνόν (Argaios Dağı boyunca) uzanan bu ateş işareti zinciri, Arap akınlarının Konstantinopolis'e bildirilmesini sağlayan Küçük Asya'daki stratejik haberleşme sisteminin bir parçasıydı. Bu bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, Lulua (Loulon) ve Argos olarak adlandırılan Keçikalesi'nin, Toros geçitlerinden gelebilecek saldırıların erken tespiti ve haberleşme yoluyla merkezî yönetime aktarılmasında birbirini tamamlayan iki savunma ve iletişim noktası olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Niğde ve çevresindeki bu kaleler, Doğu Roma'nın Torosların kuzeyindeki askerî savunma ve ateş işareti sisteminin önemli unsurları arasında değerlendirilebilir. Roma ve Doğu Roma dönemlerine ilişkin bu kadim coğrafi ve askeri veriler, tarihsel bir gerçeğe işaret etmektedir: Gerek Gülek Boğazı çevresinde gerekse Melendiz ve Hasan Dağı kütleleri üzerinde, Roma Dönemi'ne ait entegre bir ateş kulesi (optik haberleşme) ağının varlığı düşünülebilir. Bu bağlamda, Gabriel'in işaret ettiği askeri ateş kulesinin Bozdağ'daki bu yapı olma ihtimali oldukça güçlü görünmektedir. Bozdağ'daki bu mimari kalıntı, yalnızca bir gözetleme ve işaretleşme istasyonu olmakla kalmamış, aynı zamanda bölgedeki Roma askeri birliklerinin konuşlandığı bir karargâh yapısı işlevini de üstlenmiş olabilir. Bozdağ zirvesine inşa edilen Roma Kulesi Asmasız Kalesi'ne oldukça yakındır. Roma şehirlerinin sınırlarında veya stratejik noktalarda düşman yaklaşımlarını veya önemli olayları tespit etmek için taştan veya ahşaptan gözetleme kuleleri (watchtowers) mutlaka inşa edilirdi. Bu kuleler zaman zaman ateş veya duman sinyalleriyle haberleşme amacıyla da kullanılmaktaydı. Coğrafi veriler ışığında Bozdağ Kulesi'nin de ateş kulesi hizmeti gördüğü pekâlâ söylenebilir. Dolayısıyla Bozdağ Kulesi'nin Asmasız Kalesi ve çevredeki yüksek noktalarla (Hasandağı ve Erciyes Dağı gibi) görsel temas kurabilmesi nedeniyle, entegre bir haberleşme ağı içerisinde kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir (Çizim 3, Resim 16).

Çizim 3. Bozdağ Geç Hitit Askeri Garnizon Binası ile Bu Bina İçine İnşa Edilen Roma Kulesi'nin Ölçekli Çizimi.
Kaynak: (Çizim: Efe Yavaşçan, 2025).

Resim 16. Bozdağ Geç Hitit Askeri Yapısı ile Roma Kulesi. Daha Kuzeydeki Ovalimsi Yapıdaki Taştan Çoban Kulübelerinin Google Earth Görüntüsü.
Kaynak: (Foto: Google Earth Uydu Görüntüsü, 2026).

Geç Hitit askeri karargâhı içerisine inşa edilen Roma Ateş Kulesi, Melendiz Dağlarından çıkmakta olan pınarlara ve de ovada birleşen Melendiz Çayı'na da hâkim konumdadır. Yine Gelemiç Geçidi ve geçitte konumlu Kışla ören yerine Dağ Ulukışlası Köyündeki Avören'e hâkim konumdadır. Roma'da bu gibi kuleler bağımsız olarak işlev görmekteydi ve buralardaki sinyal iletimleri ise çevredeki karşılıklı görüş alanıyla sınırlı kalmaktaydı. Geç Antik Çağ kaynakları, sinyal ateşleri için hızlı tutuşabilen veya yoğun duman üretebilen çalı, kamış, ağaç dalları veya saman gibi parlak bir şekilde yanan malzemelerin tercih edilmesi düşünülebilir (Thiel, 2026:113). Bozdağ'daki kulede ise ateş bölgede bolca bulunan asma (üzüm) ve meşe dallarından sağlanmış olabileceği düşünülebilir. Taşınması kolay olan asma dalları ile meşe dallarının atlarla alana getirilip avlu bitişiğindeki odada depolandığı varsayılabilir. Depoda her iki dalın ayrı ayrı istiflenerek yakılması, asma ve meşe dallarının farklı duman tonlarına ve yoğunluklarına sahip olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Kulenin kuzey kesiminde, kaçak kazı faaliyetleri sonucunda açılmış çeşitli tahribat çukurları dikkat çekmektedir. Açılan bu çukurlarda, yoğun yangın izlerine rastlanılmıştır. Bu alanlardaki seramik parçaları üzerindeki yanık izleri, ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilebilecek bilimsel arkeolojik kazılar için önemli veriler sunma potansiyeline sahiptir. Söz konusu yanık seramik parçalarının incelenmesiyle, bu yanık tabakasının bir ocağa mı, ateş kulesine mi yoksa yapıların geçirdiği şiddetli bir yıkım/istila yangınına mı ait olduğu sorusuna ışık tutabilecek niteliktedir (Resim 17).

Resim 17. Açılan Kaçak Kazı Çukurunda Görülen Yanık Seramik Parçalarının Görünüşü.
Kaynak: (Foto: Eryaman, 2024).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kapadokya Bölgesi'nde Roma İmparatorluğu Dönemi'ne tarihlendirilen mimari kalıntıların sayıca sınırlı kalması (Erpek, 2020:646) ve mevcut yapıların da büyük ölçüde belgelenip literatüre kazandırılamamış olması, bölge arkeolojisi açısından önemli bir eksiklik teşkil etmektedir. Niğde ili Çiftlik ilçesi genelinde ve odak noktası olarak Bozdağ Kulesi özelinde yürütülen bu çalışma ile literatürdeki bu boşluk doldurulmaya çalışılmış; Melendiz Ovası'nın tarihsel süreçteki stratejik, askerî ve ekonomik önemine birtakım verilerle de değinilmiştir. Bu doğrultuda Bozdağ Kulesi, bölgenin haberleşme ağındaki özgün yeriyle literatürdeki hak ettiği konuma kazandırılmıştır. Araştırma kapsamında Bozdağ zirvesinde saptanan ve Geç Hitit Dönemi'ne tarihlendirilen askerî yapı kalıntısının, Roma Dönemi'nde ikinci bir kullanım evresine sahip olduğu anlaşılmıştır. Bozdağ'daki bu evreler ile Asmasız Kalesi ekseninde şekillenen yerleşim dokusu, yerel bir savunma hattından ziyade Tyana (Kemerhisar) dahil, geniş bir bölgesel haberleşme ve lojistik ağının entegre bir parçası niteliğindedir. Metodolojik açıdan kale ve savunma yapıları tipolojik olarak incelendiğinde; Çorum Bölgesi'nde tespit edilen gruplandırmayla (Sezgin, 2024:812) paralel sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu bağlamda, Bor/Balcı Köyü'ndeki Musa Tepesi (Enlem: 37.961346, Boylam: 34.465445) ve bitişiğindeki Sapyaka Tepesi'nde, yaklaşık 5,00×5,00 metre boyutlarında mimari plan sunan tahkimatlar güçlü surlara ihtiyaç duymayan ilk tipolojik grubu oluştururken; Asmasız Kalesi ve Bozdağ Kulesi ise vadi/ova kenarlarındaki stratejik yükseltilerde yer alan ikinci gruba dahil edilebilir (Çur, 2025:312). Özellikle Bozdağ Kulesi çevresindeki yanık seramik parçaları, bölgenin Kimmer İstilası ile Roma dönemlerine ışık tutabilecek nitelikte bir arkeolojik potansiyele işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemlerinde gelişerek MS 2. yüzyılda kentsel bir nitelik kazandığı düşünülen Asmasız Kalesi ile bu yapı grubuyla ilişkili Bozdağ Kulesi, Kapadokya'nın güney sınır hattını muhafaza eden kilit birer mevki olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışma ile envantere ve de literatüre kazandırılan veriler, Melendiz Ovası'nın tarihsel süreçteki askeri ve ticari iletişim ağındaki stratejik rolünü pekiştirmenin yanı sıra bölgeye yönelik müteakip araştırmalara da temel teşkil edeceğine inanılmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

Akyazı, H.S. (2023). Antik Çağ Kapadokyasının Üç Kenti: Caesarea, Tyana ve Mokissos, *Palmet Dergisi*, 3:91-112.

Baydur, N. (1970). *Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar (En Eski Çağlardan İ.S. 395 Yılına Kadar)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları (No. 1519).

Baz, F. ve Eryaman, M. (2023). Kapadokya'dan Yeni Yazıtlar: Niğde İli ve Çevresi, (Editör) Başgelen, N.: *Sophron Güler Çelgin'e Armağan Yazıtlar* içinde (ss. 123-130) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Belke, K. (2002). Tabula Imperii Byzantini, (Editör) Carra Bonacasa, R. M.: *Un progetto di topografia storica e le sue prospettive per la Sicilia. Byzantino-Sicula IV. Atti del I Congresso Internazionale di Archeologia della Sicilia Bizantina* içinde (ss. 73–87) Palermo.

Bıçakçı, E. (2001). Tepecik/Çiftlik Höyüğü (Niğde) Kazısı Işığında Orta Anadolu Tarihöncesi Kültürleri ile İlgili Yeni Bir Değerlendirme, *TÜBA-AR Dergisi*, (4): 25-41.

Bittel, K. (1956). Kappadokia'da Bulunan Bir Ateş Sunağı, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 6(2):5-42.

Breeze, D. J. (2011). *The Frontiers of Imperial Rome*. London: Pen & Sword Books.

Büyüközer, A. (2020). Knidos Kent Surları: Kap Krio Savunma Sistemi ve 56 Numaralı Kule, *Olba*, 28:165-206.

Karafakı, F. C. (2019). Tarihi Dönemler İçinde Niğde Kentinin Fiziki ve Kültürel Şekillenişine Genel Bir Bakış, *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 1(1): 37-42.

Çur, M. (2025). Karia Bölgesi'nde Maussollos Döneminde Kent Girişlerinde Konumlanan Bağımsız Kuleler Üzerine Bir Değerlendirme, *Amisos*, 10(19):302-314.

Deniz, M. (2020). *Tyanitis Bölgesinin Tarihi Coğrafyası*, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

Diels, H. (1914). *Antike Technik: Sechs Vorträge*. Leipzig ve Berlin: Verlag B. G. Teubner.

Doğan, M. (2012). *Anadolu'da Bir Köy Monografisi: Diyar-ı Cücü Karyesi*. İstanbul: Ayna Sanat.

Dönmez, S. (2012). Tabal Ülkesinin Metal Kaynakları Açısından Önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 5(6):175-188.

Earley-Spadoni, T. (2026). Towers Built Upon the Mountain Peaks: Communicating at the Speed of Light in the Ancient Middle East. (Editörler) M. Ødegaard, S. Brookes ve T. Lemm, *Beacons and Military Communication from Antiquity to the Early Modern Period (History of Warfare, Vol. 157)* içinde (ss. 25-39). Boston: Brill.

Erpek, C. (2020). Geç Antik Dönemde Kapadokya'da Kentler, *SBE Dergisi*, 10(2): 642-657.

Eryaman, M. (2020). *Niğde Şehri Su Değirmenleri*. İstanbul: Göksu Matbaa.

Falay, B. (2019). *Kırsal Bir Yerleşmenin Ortaya Çıkışı ve Değişim Sürecinin Etnoarkeolojik Bir Yaklaşımla Araştırılması: Niğde-Murtaza Köyü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Faydalı, E. (1974). Gökbez Kaya Kabartması, *Anadolu*, 18:135-136.

Frühwirth, T. (2021). Gods and Rulers in Neo-Hittite Tabal, (Editör) Vernet, M., Adiego, I. J., Garcia Trabazo, J. V., de Hoz, M. P. ve Obrador-Cursach, B.: *Gods and Languages in Ancient Anatolia* içinde (ss. 165-183) Barcelona: Universitat de Barcelona Edicions.

Gabriel, A. (1931). *Niğde Tarihi.* (Çeviren, Tütenk, A. A) Ankara: Bengi Matbaası.

Hawkins, J. D. (2000). *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions: Vol. 1. Inscriptions of the Iron Age (Parts 1-3)*, Berlin: Walter de Gruyter.

Hild, F. (1977). *Das Byzantinische Strassensystem in Kappadokien: Mit 114 Abbildungen auf Tafeln, 7 Abbildungen und 15 Karten im Text*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Kara, M. U. (2016). Kappadokıa Stelleri Üzerindeki Argaios Erciyes Dağı Betimlemesi, *Cedrus*, IV: 303-313.

Kaya, D. (2018). Roma'nın Anadolu'daki Doğu Sınırında Bulunan Karargahlar Üzerine Bir İnceleme, *Colloquium Anatolicum*, 17:57-69.

Kaya, M. A. (2006). Roma İmparatoru Septimius Severus Devrinde Anadolu, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(39): 27-48.

Kumandaş, H. (2023). Niğde Müzesi Tyana Darplı Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6:132-149.

Ötüken, S. Y. (1990). *Ihlara Vadisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Pattenden, P. (1983). The Byzantine Early Warning System, Byzantion, 53, 258-299.

Ptolemaeus, C. (1540). Geographia, *Liber V, Cap. VI: Cappadociae Situs, Tabula Prima Asiae* içinde (s. 169). Basım Yeri Yok: Yayınevi Yok.

Selamoğlu, E. (2013). Yaylaları ile Bir Başka Diyar Azatlı, *Azatlı Belediyesi Dergisi*, 1: 1-60.

Sezer, V. (1980). Kemerhisar (Tyana) Bizans Devri Hamamı, Kalıntı ve Buluntuları, Arkeoloji ve *Sanat Dergisi*, 3(10): 9-14.

Sezgin, K. (2024). Demir Çağı'ndan Roma Dönemi'ne Kadar Çorum Kaleleri ve Tahkimatlı Yerleşimlerin Güncel Verilerle Yorumlanması ve Yeni Lokalizasyon Önerileri, *SBE Dergisi*, 14(2):802-829.

Strabon. (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası* (Kitap: XII-XIII-XIV) (Çeviren, Pekman, A.; Yayına Hazırlayan, Başgelen, N.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Şener, H. H. ve Bacak, K. ve Doğanay, O. (2023). Tyana Antik Kenti Su Kemerleri ve Roma Havuzu Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *SBE Dergisi*, 13(4):2477-2498.

Şenyurt, S. Y. ve Akçay, A. (2018). Topada Yazıtına Farklı Bir Bakış: Geç Hitit Döneminde Orta Anadolu'da Güç Dengeleri, *TÜBA-AR Dergisi*, 22:95-116.

Taşkıran, M. (2021). Phaselis Merkezi Kule, *Phaselis*, VII: 7-19.

Temür, A. (2024). Hellenistic Period Watchtowers and Hillside Settlements Identified in "Vezirköprü" Surveys", *Povolzhskaya Arkheologiya*, 3(49):169-185.

Tezcan, B. (1992). 1969 Göllüdağ Kazısı, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 30:1-30.

Thiel, A. (2026). From Tower to Tower—Signalling Along the Roman Frontiers, (Editör) Ødegaard, M., Brookes, S. ve Lemm, T.: *Beacons and Military Communication from Antiquity to the Early Modern Period (History of Warfare, Vol. 157)* içinde (ss.103-126) Boston: Brill.

Toroğlu, E. (2006). *Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ünal, A. (2015). Yeni Bir Geç Hitit Steli ve Hiyeroglif Yazıt, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 45: 53-57.

Williams, J. (2026). Signalling and Surveillance Towers in the Western Roman Empire: 1st century B.C. to 3rd century A.D., (Editörler) Ødegaard, M., Brookes, S. ve Lemm, T.: *Beacons and military communication from antiquity to the early modern period (History of Warfare, Vol. 157)* içinde (ss.83-102) Boston: Brill.

Yılmaz, F. (1999). *İlkçağdan Günümüze Niğde tarihi*. Ankara: Kültür Kitabevi.

Yılmaz, L. (2022). Mersin'de Kale ve Gözetleme Kuleleri'nin Kültür Rotaları Kapsamında Değerlendirilmesi, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(12):967-996.